

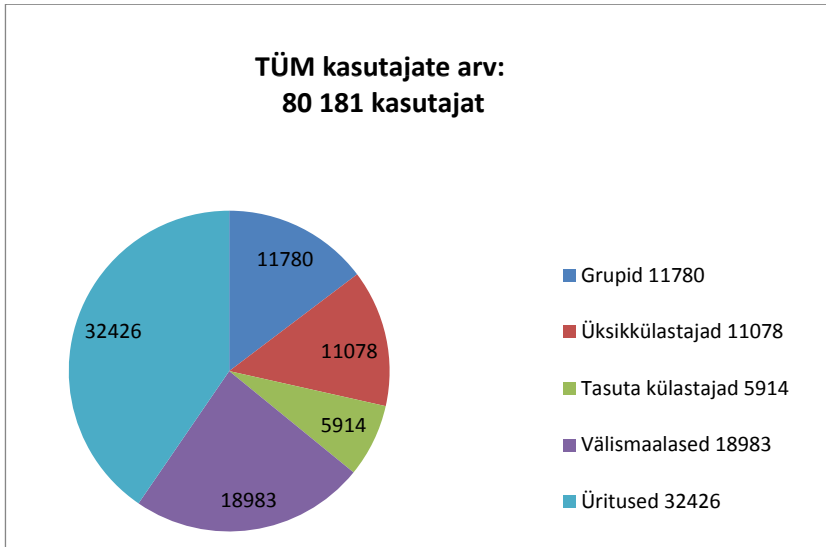
KROONIKA

Tartu Ülikooli muuseumi 2014. aasta aruanne

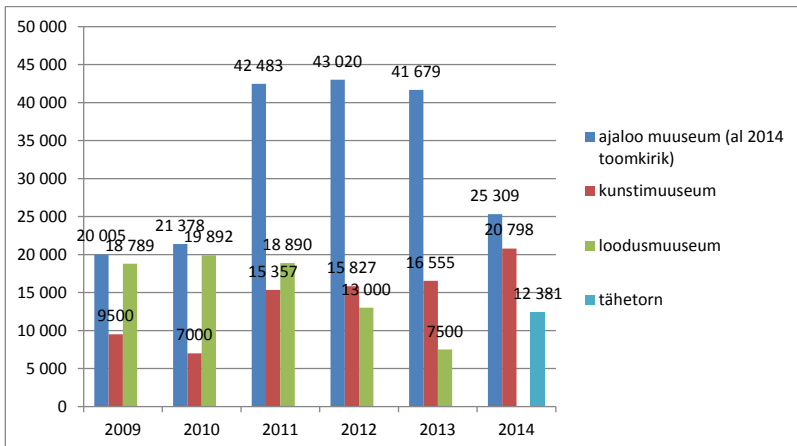
MARIANN RAISMA

Alates 1. jaanuarist 2014 on ülikoolis kaks eraldi muuseumi: Tartu Ülikooli muuseum (ülikooli ajaloo muuseumi ja kunstimuuseumi baasil) ning teise asutusena Tartu Ülikooli loodusemuuseum ja botaanikaaed. Kunstimuuseumi ja ülikooli ajaloo muuseumi tihedam ühendamine läks sujuvalt ning suuri probleeme kaasa pole toonud. Asutusel on üks direktor, teadusdirektor, peavarahoidja ja arendusjuht.

Tööd alustas uus teadusnõukogu: esimees Marco Kirm (teadusprorektor), liikmed Urmas Kõljalg (TÜ loodusemuuseumi ja botaanikaiaia direktor, professor), Andres Arend (arstiteaduskonna anatoomia instituudi juhataja, histoloogia ja embrüoloogia professor), Mart Noorma (loodus- ja tehnoloogiateaduskonna õppeprodekaan, optilise metroloogia dotsent), Juhan Maiste (filosoofiateaduskonna kunstiajaloo osakonna juhataja, kunstiajaloo professor), Pille Pruul-

Joonis 1. Tartu Ülikõõli muuseumi kasutajad 2014 (võlismaalaste all nõi grupid kui üksikkõlastajad)

Joonis 2. Kõlastuste arv 2009–2014 õlikõõli muuseumide (majade) kaupa. Aastani 2014 sisaldas ajaloo muuseumi kõlastuste arv ka tõhetõrni kõlastusi, alates 2014 nõidatakse seda selles tabelis eraldi. Tabel ei sisalda valge saali ja teaduslinna võlialade kõlastusi.

mann-Vengerfeldt (sotsiaal- ja haridusteaduskonna meediauuringute õppetooli juhataja, meediauuringute dotsent), Tiia Teppan (Tartu abilinnapea), Erki Tammiksaar (loodus- ja tehnoloogiateaduskonna ökoloogia ja maateaduste instituudi geograafia ajaloo vanemteadur), Pilvi Kolk (teaduskeskuse Ahhaa juhatuse liige), Tõnis Lukas (Eesti Rahva Muuseumi direktor), Ulla-Maia Timmo (SA Lõuna-Eesti Turism nõukogu esimees).

Tartu Ülikooli uue põhikirja jõustumise tõttu 1. jaanuaril 2016 otsustati muuseumit mitte liita mõne valdkonnaga, vaid jätta valdkondadevaheliseks asutuseks. Seda toetas ka ülikooli muuseumi nõukogu.

Lähiaastatel püütakse jõuda olukorrani, kus muuseumil oleksid ühised eesmärgid, ühine kompetents ning selge ja dubleerimise-ta tööjaotus. Selle saavutamiseks koostati muuseumi uus, aastate 2015–2019 arengukava.

31. detsembri 2014 seisuga oli muuseumis 41 töötajat (täidetud ametikohti 30,65). Aasta kolleegipremia, aasta Tullio sai muuseumi sekretär **Kerli Rätsep**.

Külastused

Kokku teenindas muuseum 72 259 külastust, koos teaduslinnaga üle 80 000 külastuse (vt. joonis 1 ja 2).

Näitused

Näituseprojektidest tuleb kindlasti esile tõsta muuseumi aastanäitust „PEA ASI: maailm õlgadel“, mis hõlmas ka näitusi ülikooli kunstimuuseumis („Pea asi on iluasi?“) ja raamatukogus, satelliitnäitusi ülikooli kliinikumis ning kaubanduskeskustes, haridusprogramme ning üritusi. Näitusega tõstis ülikooli muuseum fookusesse ühe oma prioriteetvaldkondadest – meditsiiniteaduse populariseerimise –, sidudes ajaloolise pärandi ja tänapäeva innovaatilised lähenemised. Näitus sai Eesti muuseumide aastaauhindade konkursi üheks nominendiks.

Foto 1. Näituse PEA ASI avamine 25. aprillil 2014 (A. Tennuse foto).

Näitused toomkirikus:

PEA ASI: maailm õlgadel, 27.04.2014–30.09.2015. Projektijuht Terje Lõbu, kuraator Ken Kalling, kujundus OÜ Ruumilabor (Andres Labi, Janno Roos), graafikadisainer Tuuli Aule.

Valmistatud Tartus, 26.08.2014–10.01.2015. Projektijuht Janet Laidla, kuraatorid Lea Leppik, Janet Laidla ja Leili Kriis, kujundaja Anne Arus.

Looduse mõistmise kunst, 26.08.2014–30.09.2015. Projektijuht Mairo Rääsk, kuraator Lea Leppik, kujundaja Margot Sakson.

Foucault' pendli paigaldus Lossi 25 fuajeesse, 26.08.2014. Projektijuht Mairo Rääsk, idee Henn Voolaid, Matt Anso, Malle Fischer, Matti Laan. Teostus Hando Kruuv, kujundaja Imbi Kruuv.

Uue museaali vitriin „Tulnukas“: TÜ keemiaosakonnas 1960. aastatel valmistatud gaaside puhastamise seade; professor Jüri Uluotsale antud Valgetähe I klassi teenetemärk (1936); perekond Oettingenidele kuulunud armulaualinik (1845).

Näitused kunstimuseumis:

Muusade tempel (koostöös TÜ raamatukoguga), 17.10.2013–17.05.2014. Kuraator Jaanika Anderson, kujundaja Maria Väinsar.

Foto 2. Hull Teadlane aitab hansapäevalistel papist aju kokku panna (Kätlyn Metsmaa foto).

Peaasi on iluasi? 29.06.2014–04.11.2014. Kuraator Kerttu Palginnõmm, kujundaja Anne Arus.

Järjepidevus. Tähtteoseid Tartu akadeemiliste üliõpilasorganisatsioonide kunstikogudest, 18.11.2014–18.01.2015. Projektijuht Jaanika Anderson, kuraator Kristiina Tiideberg, kujundajad Anne Arus, Maria Väinsar.

Muumia väljapanek 5.10.2014–30.11.2014 (Jaanika Anderson).

Tartu Ülikooli muuseumi näitused mujal:

Kellu ja kitarriga. Eesti üliõpilasmaleva töösüved (koostöös Eesti Rahva Muuseumiga), 17.01–16.03.2014, avatud Eesti Rahva muuseumis. TÜMi-poolne kuraator Terje Lõbu.

Meditsiiniajaloo õppevahendid (koostöös haridusteaduskonnaga), alates 11.03.2014 TÜ haridusuuenduskeskuses. Kuraatorid Sirje Sisask, Maris Tuuling.

Eesti jälg kosmoses, kosmose jälg Eestis, märtsist juulini 2014 Pärnu loodusmajas. Kuraatorid Viljar Valder, Lea Leppik, Janet Laidla, Kadri Tinn.

Rahvusülikooli 95. aastapäevaks koostati *virtuaalne mälumäng „Targaks ülikoolis“* <http://malumang.ut.ee>. Koostajad Made Sokk,

Janika Anderson, Sirje Sisask, Terje Lõbu jt, veebilehe kujundus: Maarja Roosi).

Teiste muuseumide ja organisatsioonide näitused TÜ muuseumis
Elmar Kaldi fotonäitus, 18.12.2013–02.02.2014, TÜ multimeedia talitus.

Gobeläänide näitus „Vähem loba, rohkem tegusid“, 25.04.2014–06.07.2014, Tartu Kõrgem Kunstikool.

Üritused

2014. aastal toimus toomkirikus 120 üritust, millel osales 12 371 inimest:

- 25 konverentsi ja seminari
- 46 vastuvõttu
- 29 abielutseremooniat ja sünnipäeva
- 20 kontserti

Muuseumi korraldatud üritused:

- 31. jaanuar – Eesti muuseumide aastaauhindade konverents ja gala
- 1. mai – Hullu Teadlase sünnipäev, Toompoe ja muuseumihooaja avamine
- 17. mai – muuseumiöö „Öös on tähti“
- 1. juuni – lastekaitsepäeval osaleti ülelinnalisel üritusel Tartu kesklinnas
- 12.–13. juuli – Toomekino toomkiriku varemete vahel koostöös Tartu Elektriteatriga
- 12.–13. juuli – teaduslinn Toomel. Seotud Tartu hansapäevadega Ajastumürgel. Programmid ja töötoad Toomemäel (toomkiriku ja tähetorni ümbruses) ja kunstimuuseumis
- 17. juuli – Rally Estonia avaüritusel osalemine
- 26. august – Näituste „Valmistatud Tartus“ ja „Looduse mõistmise kunst“ ning Foucault’ pendli avamine. Üritused olid seotud uue füüsikahoone avamisüritusega „Õhus on füüsikat“.
- 1. september – tarkusepäev. Küüni tänaval oli väljas muuseumi installatsioon ja Hull Teadlane tegutses.
- 14. september – vanavanemate päev „Põlvest põlve“

- 26. september – teadlaste öö
- 15. oktoober – tudengite sügispäevadel osalemine: toomkiriku tornid avatud
- 24. oktoober – ülikooli perepäev
- 4.–7. november – isadepäeva nädala programmid
- 8. november – isadepäeva perehommik
- 16. november – akadeemilise pärandi päev
- 6. detsember – TÜMi sünnipäev. Tartu adventikalendri raames Hullu Teadlase suur lumeeeksperiment.

Haridustegevus

Ekskursioonid ja haridusprogrammid TÜ muuseumis toomkirikus:

- Giidiga ekskursioone 52 (961 inimest)
- 47 haridusprogrammi (927 õpilast)
- Lastelaagrid kevad-, suve- ja sügisvaheaegadel (120 last)
- 10 teeõhtut teadlasega
- Hullu Teadlase sünnipäevaprogramme 165 (2098 last)
- Hullu Teadlase laupäevaseid eksperimendihommikuid 51 (800 inimest)
- Hullu Teadlase eksperimendipakette koolidele:
 - 14.03.2014 – Võru Kreutzwaldi Gümnaasiumis (300 last)
 - 19.05.2014 – Võru Kesklinna Gümnaasiumis (200 last)
 - 12.12.2014 – Ahja koolis (65 last)
- Hull Teadlane osales Keskkonnaameti keskkonnahariduse konverentsidel 16., 23., 30. oktoobril ning 06., 11., 20. novembril (osa võttis 960 õpetajat). Kokku osales Hull Teadlane 11 välisüritusel. Ürituste osalejate arv ületas 10 000 piiri (Est-Tour, Robotexi mess, Rally Estonia jpm).

Ekskursioonid ja haridusprogrammid kunstimuuseumis (+ kartser ja auala):

- Giidiga ekskursioone 200 gruppi (sh 79 eesti keeles, 54 inglise keeles, 33 saksa keeles, 15 soome keeles, 19 vene keeles)
- 61 haridusprogrammi (osalejaid 1130)
- 17 käelise tegevuse programmi (osalejaid 246)
- 10 sünnipäeva (188 osalejat)
- Regulaarsed kunstikolmapäevad

Foto 3. Detail näituselt „Tehtud Tartus“ – Tartu Ülikooli eksperimentaaltöökoad firmamärk (Janet Laidla foto).

Foto 4. Toompööd toomkirikus (Kätlyn Metsmaa foto).

Ekskursioonid ja haridusprogrammid Tartu tähetornis:

- Giidiga ekskursioone 25 (437 õpilast)
- Planetaariumietendusi 57 (953 õpilast)
- 118 haridusprogrammi (1937 õpilast)
- Lastelaagrid kevad-, suve- ja sügisvaheajal (9-12; 7-9 aastased)
- Lastering alates 2014. aasta septembrist
- Astronoomialoenguid 18
- Vaatlusõhtuid 8

Tähetorni majavälised haridusprojektid:

- „Teleskoop tuleb külla“ (projektijuhid: S.-E. Enno, J. Laidla). Projekt sai rahastuse teaduse populariseerimise konkursilt, käidi 10 koolis eri maakondades.
- „Torujupist raketini“ koostöös teaduskooliga (projektijuhid V. Valder, J. Pilm) 7.–9. klasside õpilastele loodi e-kursus Moodle'i keskkonnas, õppetöö praktiliseks tulemiks oli õpilaste ehitatud lennuvõimeline raket. Praktiline õppetegevus ja reaalne raketihitus toimusid neljal õppesessioonil Tartus.

Töö kogudega

Põhifondi suurus seisuga 1. jaanuar 2015 oli 103 703 museaali, sh toomkirikus 73 723 ja kunstimuseumis 30 307 museaali.

Aasta jooksul lisandus toomkiriku kogudesse 325 museaali (AjAM – 6; Aj – 85; AjK – 4; AjKF 42; AjM – 98; Ar – 87; F – 3) ja kunstimuseumi kogudesse kaks museaali (maalid).

Museumikogu täienes seoses kogumistegevusega TÜ füüsikainstituudi uude hoonesse kolimisel (enne Tähe 4, nüüd Nooruse 14) ja annetusena näituse „Pea-asi“ ettevalmistamise käigus. Vilistlastelt laekusid loengukonspektid: Aino ja Valter Küng, arstiteaduskond, 1940. aastad (üleandja Enn Küng); Ave-Marleen Rei, saksa filoloogia, 1990. aastad (Ave-Marleen Rei). Näituse „Valmistatud Tartus“ ettevalmistamise käigus laekus monokromaator, üleandja ja autor Valdur Tiit; ostudena soetati korp! Ergonia tekkel, värvipael ja kaks fotot.

Ülikooli muuseumi kui Eesti kultuuriloolise rahvuskollektsiooni osa finantseeriti haridus-teadusministeeriumi kaudu, see võimaldas jätkata kollektsioonide sisestamist andmebaasidesse (Ester, DSpace,

MuIS) ja digiteerimist. Eesti muuseumide infosüsteemi (MuIS) on sisestatud 25 000 museaali andmed, sh 2014. aasta jooksul lisandus kunstimuuseumilt 3381 ja toomkiriku poolt 3372 (sh 1743 retrosises-tust), lisaks 210 muuseumi arhiivkogus leiduva trükise kirjed raama-tukogude andmebaasis Ester ja 661 foto kirjed DSpace'is ja Esteris.

Teadus

Muuseumi teadustegevus oli edukas. Korraldati kaks teaduskon-verentsi, üks neist rahvusvahelise teadusinstrumentide komisjoni (Scientific Instrument Commission, SIC) 33. sümposium (80 osavõt-jat 18 riigist, projektijuht Janet Laidla, meeskond: Leili Kriis, Lea Leppik, Silke Ackermann (Saksamaa, Inglismaa), Michael Korey (Saksamaa) ja Marta Lourenço (Portugal)) 25.–30.08.2014, kus tut-vustasime Eestit ja meie teaduskogusid rahvusvahelisele auditooriumile (vt <http://sic2014.ut.ee/>).

Sümposiumi raames avati kaks näitust: G. F. Parroti füüsikaka-binetti tutvustav „Looduse mõistmise kunst“ ja kohalikku teadus-aparatuuri tutvustav „Valmistatud Tartus“ ning avafond farmaat-sia ajaloost. Tegemist on viimaste aastate suurima teadusüritusega ülikooli muuseumis ning kindlasti suurima selle valdkonna tipp-üritusega Tartu Ülikoolis läbi aegade. Koostöös UTTVga ettekanded lindistati. Konverents võitis Eesti muuseumide aastaauhindade kon-kursil peapremia teadusürituste kategoorias.

Muuseumi traditsiooniline aastakonverents pealkirjaga „Ühis-konda muutvad teadused rahvusülikoolis“ toimus 5. detsembril 2014 koostöös sotsiaal- ja haridusteaduskonnaga ning avas sarja, mis on pühendatud emakeelse ülikooli läheneva 100. aastapäeva valguses rahvusülikooli arengu erinevatele aspektidele. Kaheksas ettekandes oli vaatluse all *socialia* valdkond. UTTV jäädvustas konverentsi.

Välja anti kogumik Tartu Ülikooli ajaloo küsimusi XLII alapeal-kirjaga „Ülikool ja keelevahetus“ (<http://ojs.utlib.ee/index.php/TYAK/issue/current>), mida sellest aastast alates toetab riiklik programm „Eesti keel ja kultuurimälu“, ning raamat „Muusade mägi. Tartu Üli-kooli muuseum Toomel“, mis on esimene terviklikult ülikooli muu-seumi tutvustav raamat. Valmis ka Ikoonikalender, mis tutvustab ülikooli kunstimuuseumi ikoonikunsti kogu.

Õppetöö läbiviimine

Muuseumi töötajad on läbi viinud õppetööd Tartu Ülikoolis ja Eesti Kunstiakadeemias ning koostöös TÜ elukestva õppe keskuse ja Kultuuriministeeriumiga (Mariann Raisma, XXI sajandi muuseum, 2013–2015). Aasta jooksul võtsid nii toomkirik kui ka kunstimuuseum vastu hulga praktikante (ainuüksi SICi sümposioniga seoses 17 praktikanti), ka osa õppetööd on toimunud muuseumis. TÜ suveülikooli raames korraldati amatöörastronoomia ja astrofotograafia kursus. Muuseumi sisekoolitusel said kõik töötajad uusi teadmisi museaalide säilitamisest.

Juhendatud on doktorante ja magistrante, kursuse- ja lõputöid, sh Greifswaldi ülikooli magistrandi Susanne Mülleri võrdlevat uurimistööd (Eesti Ajaloomuuseum, TÜ ja Greifswaldi ülikooli muuseumid), mille tulemused on vormistatud magistritöös „Die Anfänge der schwedischen Herrschaft bis zum Ende des Grossen Nordischen Krieges in estnischen und pommerischen Museen“ (Wintersemester 2013/2014).

Arendused

Arendusprojektidest tuleb esile tuua Hullu Teadlase projekti arendusi, muudatusi külastajate teenindamises, toompoodi, suveniiride tootearendust ja uusi pakette.

Hullu Teadlasega seoses alustati laupäevaste eksperimendihommikutega, loodi koolidele mõeldud eksperimendipaketid, Hull Teadlane osales mitmetel konverentsidel ja muuseumivälistel üritustel, kus tema tegemistest said osa tuhanded inimesed (Est-Tour, Robotexi mess, Rally Estonia jpm).

1. mail avas ajaloolises toomkirikus ukseid Toompood, mille eesmärk on pakkuda muuseumi külastajatele heal tasemel suveniirivalikut, suurendada muuseumi atraktiivsust, motiveerida Toomemäe külastavaid grupe ja üksikturiste muuseumisse sisse astuma ning suurendada muuseumi omatulu. Seitsme tegutsemiskuuga oli muuseumipoe suveniiride müügikäive ligikaudu 21 500 eurot, sellest tuleb ümmarguselt 5500 eurot. Muuseumi aastanäituse „PEA ASI: maailm õlgadel“ raames valmis originaalne kokkupandav 3D-ajumu-

del „Ajatu aju“, mis pälvis tunnustuse 2014. aasta EMMA konkursil. Nii Hull Teadlane kui Toompood olid Eesti muuseumide aastaauhindade konkursi nominendid turunduse ja arenduse kategooriates.

Alates maikuust pakuti Toomemäe ekskursioone, mis tutvustavad Toomemäe ajaloolisi kihistusi, sümbolhooneid ja monumente.

Uue veebilehe avamine parandab olulisel määral info kättesaadavust.

2014. aasta omatulu oli muuseumi kõrgeim: omatulu ja toetusprojektide peale kokku 211 000 eurot. TÜ muuseum sai lisaks Tartu Ülikoolile toetust ka Tartu Linnavalitsuselt, Kultuuriministeeriumilt, Eesti Kultuurkapitalilt, Tartu Kultuurkapitalilt, Hasartmängumaksu Nõukogult, SA Archimedeselt, SA-lt Eesti Teadusagentuur, Kultuuriministeeriumilt ning Haridus- ja Teadusministeeriumilt. Lisaks toetasid muuseumi tegevust oma toodetega ka mitmed firmad.